

Opvoeden is een uitdaging, vooral als je er alleen voor staat

Een studie naar de behoefte aan opvoedingssteun van alleenstaande ouders door scheiding

Student: Fenna Smits

Begeleider: Mw. Dr. P.R. Schreuder

Tweede beoordelaar: Mw. Dr. M.A. Veldman

Rijksuniversiteit Groningen

Faculteit der Gedrags- en Maatschappijwetenschappen

Bachelorwerkstuk Pedagogische Wetenschappen

Mei 2023

Inhoudsopgave

Abstract	2
Inleiding	3
Methode	7
<i>Onderzoeksdesign</i>	7
<i>Respondenten</i>	7
<i>Instrument</i>	7
<i>Analyseplan</i>	9
Resultaten	10
<i>De scheiding als gebeurtenis</i>	10
<i>Praktische gevolgen en praktische steun</i>	12
<i>Emotionele gevolgen en emotionele steun</i>	14
<i>Bronnen die steun geven</i>	15
Conclusie	22
Discussie	24
Literatuur	27
<i>Bijlage 1. Interviewleidraad</i>	30
<i>Bijlage 2. Codeboom</i>	34

Abstract

In the late 1960s, divorce rates increased drastically. This causes many parents to experience parenting stress because they became single parents. It is therefore very important that single parents receive support in this task. Support from the social context helps people cope with difficult situations and increases adaptability (Cobb, 1976). Within a marriage, the partner is the greatest source of support (Zimmermann & Easterlin, 2006). But for single parents, this source of support is no longer there. Therefore, the aim of this study is to get insight into the needs for support for single parents and where they get this support from. Qualitative research was used to find out the experiences of parents. Six interviews of parents were coded and analyzed using the CCM method. The analysis revealed that single parents need both practical and emotional support in raising children. Both of these types of support are found mostly with their own parents and friends. It appears that parents feel supported in parenting, in which the ex-partner still plays a major role due to co-parenting. In addition, it was also found that the loss of a marital partner creates a need which cannot be filled by parents or friends. This need consists mainly of the feeling of not being left alone in parenting and having someone to rely on. However, single parents can find much of their support from other sources that enables them to do parenting well.

Inleiding

Opvoeden is een van de meest uitdagende en complexe taak die ouders hebben. Er is geen blauwdruk voor opvoeden omdat veel verschillende factoren de opvoeding beïnvloeden. Het ecologisch model van Belsky (1984) geeft weer welke factoren betrokken zijn bij de opvoeding. Allereerst is er het kind zelf waarvan het temperament van het kind en de emotionele en cognitieve ontwikkeling de opvoeding kunnen beïnvloeden. Als tweede zijn er de ouders, hun sensitiviteit voor het kind, hun opvoedingsstijl en de ouder-kind relatie die veel betrekking hebben op de manier van opvoeden. Als derde is er de sociale context waar het kind en de ouders in leven. Dit omvat de school, familie, vrienden, de buurt, etc. Als laatste component wordt de bredere culturele context genoemd. Hierbij gaat het om normen en waarden of bijvoorbeeld de sociaal-economische klasse van de ouders (Belsky, 1984).

Deze factoren hebben allemaal hun eigen aandeel en dat maakt opvoeden vandaag de dag vele verschijningsvormen en betekenissen kent. De toenemende bewustwording van opvoedmethoden en motieven om ouder te worden is gekomen door onderzoek en opvoedboeken. Dit maakt dat opvoeden als complexer en belangrijker wordt ervaren. Hedendaags ouderschap is daarom tijdrovender en inspannender dan vroeger (Bornstein, 2019). Daarom is het van belang dat ouders hulp of steun krijgen bij deze taak. Opvoedingssteun kan zowel formeel als informeel zijn. Onder formele steun worden (semi-) professionals van kinderdagverblijven, scholen of wijkcentra verstaan. De informele steun kan hulp van vrienden, eigen ouders of burens zijn, oftewel de sociale context die Belsky (1984) in zijn ecologische model noemt.

Sociale steun vanuit de omgeving bevordert iemands psychische gezondheid in het algemeen en daarom speelt het een rol in het functioneren in ouderschapstaken (Belsky, 1984).

Cobb (1976) ondersteunt dit door het belang van sociale steun aan te kaarten. Volgens hem faciliteert sociale steun het kunnen omgaan met crisissituaties en het aanpassingsvermogen bij veranderingen (Cobb, 1976). Het kan dus helpend zijn voor ouders om steun bij een ander te vinden. Uit het onderzoek van Belsky (1984) blijkt dat ouders de meeste steun bij elkaar kunnen vinden als het gaat om opvoeding (Belsky, 1984). Volgens Suzuki (2010) heeft een huwelijkspartner indirect effect op de opvoeding vanwege het psychologische welzijn van de ouder.

De partner is dus de grootste bron van sociale steun en die steun is merkbaar volgens Zimmermann & Easterlin (2006) door het gevoel van partnerschap, intimiteit en emotionele steun. Daarbij kan een steunende partner bijdragen door praktische assistentie en advies geven over de opvoeding (Suzuki, 2010). Een goede relatie met de partner bevordert dus het opvoeden van kinderen (Buehler & Gerard, 2002). In hun onderzoek concluderen ze ook dat steun van de huwelijkspartner effectieve opvoeding bevordert, terwijl een echtelijk conflict de opvoeding verstoort (Buehler & Gerard, 2002).

Tegenwoordig trouwen mensen om andere redenen dan vroeger en dat maakt dat er ook andere redenen zijn om uit elkaar te gaan (Bornstein, 2019). Vroeger was een huwelijk noodzakelijk voor economische redenen en voortplanting, partners waren afhankelijk van elkaar. Vandaag de dag moet een partner een bron van geluk zijn en iemand zich vervuld laten voelen (Bornstein, 2019). De functies van een huwelijkspartner zijn onder andere: het gevoel van geliefd zijn teweegbrengen, biologische, sociale, psychologische en motivationele behoeften bevredigen, een nieuwe generatie op de wereld zetten, een gevoel van veiligheid creëren, vertrouwen hebben in de toekomst, trots kunnen zijn op elkaar, een seksuele relatie hebben en kunnen samenwerken (Özyigit, 2017). De vele verwachtingen of eisen die partners van elkaar

hebben is voor een individu vaak te veel om aan te kunnen voldoen. Volgens Amato (2000) zijn de verwachtingen van een huwelijkspartner een van de factoren waarom scheidingen steeds meer voor komen. Andere factoren zijn een stijging van economische onafhankelijkheid van vrouwen, het dalende inkomen van mannen en grotere sociale acceptatie omtrent scheiden (Amato, 2000).

Door deze acceptatie binnen de samenleving is vanaf eind jaren 60 het aantal echtscheidingen drastisch gestegen. Terwijl in 1965 er nog maar 6000 echtscheidingen werden geteld, is het in twintig jaar tijd gestegen naar 34000. In 2021 waren er 25962 echtscheidingen in Nederland (Centraal Bureau voor de Statistiek, n.d.). Eind 2019 hadden twee op de tien kinderen ouders die niet meer bij elkaar woonden (Centraal Bureau voor de Statistiek, 2021). Dit is een van de meest grote veranderingen van de 20e (en 21e) eeuw. Voor het gezinsleven is het een dramatische en ingrijpende verandering die gevolgen heeft voor de omgeving waar kinderen worden opgevoed en gesocialiseerd (Amato, 2000). Ouders ervaren na de scheiding opvoedingsstress als gevolg van onder andere de verantwoordelijkheid om alleen je kind op te voeden, doorgaand conflict met de ex-partner, economische achteruitgang of het verlies van emotionele steun (Amato 2000). De term ‘opvoedingsstress’ wordt over het algemeen gebruikt als ouders het gevoel hebben niet meer aan de eisen van ouderschap te kunnen voldoen (Hakvoort et al., 2012).

Opvoedingsstress is volgens Shepherd et al. (2020) de verslechtering van de emotionele en fysieke gezondheid van de ouder wanneer de uitdagingen van het ouderschap meer vergen dan de beschikbare hulpbronnen. Deze hulpbronnen kunnen tot op zekere hoogte voorzien in financiële, materiële en emotionele behoeften (Shepherd et al., 2020). Een scheiding veroorzaakt doorgaans stress bij ouders en dit heeft effect op de opvoeding. Volgens het Stress Process Model van Pearlin (1989) is de scheiding hierbij de primaire bron van stress, de gevolgen en

veranderingen daardoor vormen de secundaire stressoren en de mate van sociale steun is volgens Pearling (1989) een externe mediator die het proces kan beïnvloeden. De persoonlijkheid van de ouder heeft natuurlijk ook invloed op de omgang met de scheiding. Volgens Lee & Chung (2015) laat dit model het proces van opvoedingsstress zien waarbij de factoren samen deze uitkomst creëren. Een scheiding tussen partners zorgt ervoor dat de ouder er alleen voor komt te staan waardoor de sociale steun die een ouder nodig heeft om op te voeden niet meer bij de partner kan worden gezocht (Hong & Liu, 2021).

Er kan dus gezegd worden dat opvoeding lastig is en dat ouders daar steun bij nodig hebben. Deze steun vinden ze voornamelijk bij elkaar. Dat blijkt ook uit de vele functies die partners voor elkaar moeten vervullen. Naast dat partners de complexe taak van opvoeden samen doen, zijn er nog veel meer taken en dat maakt dat een huwelijk een lastig construct is. Inmiddels zijn er heel veel alleenstaande ouders, want de vele taken en behoeften in een huwelijk maken het lastig om een huwelijk stand te houden. Ouders die er alleen voor komen te staan missen dus een grote bron van sociale steun en dit heeft grote impact op het functioneren van ouders als opvoeders. Veel ouders ervaren door de scheiding een mate van opvoedingsstress.

Er is veel bekend over de behoefte aan steun en de impact van een scheiding. Echter is er nog niet veel bekend over de invulling van deze behoefte aan steun en het lijkt erop dat ouders na de scheiding vooral een gebrek aan sociale steun ervaren. Daarbij is het ook onduidelijk wat de alternatieve bronnen van steun voor alleenstaande ouders kunnen zijn. Om deze reden focust dit onderzoek op de behoefte van gescheiden ouders aan steun van hun omgeving. Het doel van dit onderzoek is om inzicht te krijgen in de behoefte aan opvoedingssteun en uit welke bron ze dat vandaan halen als de partner er door scheiding niet meer is. De hoofdvraag voor dit onderzoek

luit daarom als volgt: *In hoeverre hebben alleenstaande ouders door scheiding behoefte aan steun met betrekking tot de opvoeding en waar vinden ze deze steun?*

Methode

Onderzoeksdesign

Voor deze studie is er gebruik gemaakt van kwalitatief onderzoek omdat dit de meest geschikte manier was om de onderzoeksvraag te beantwoorden. De behoefte van ouders stond centraal en dat betekende dat de persoonlijke ervaring van belang was. Het doel van deze studie is het in kaart brengen wat de behoefte aan opvoedingssteun is van gescheiden ouders en waar ze deze steun vinden. Om de onderzoeksvraag te beantwoorden zijn interviews afgenomen waarna een kwalitatieve inhoudsanalyse op de transcripten is toegepast.

Respondenten

Voor deze studie zijn in totaal 21 interviews afgenomen. De respondenten werden geworven middels iedereen's eigen netwerk. De criteria was dat het ouders uit Nederland zijn die op dit moment een kind hebben in de leeftijdscategorie van twee tot en met twaalf jaar. Uit deze set zijn zes interviews gekozen die het meest geschikt zijn voor dit onderzoek. Daarbij was de eis dat het gescheiden ouders moesten zijn.

	Geslacht	Huidige situatie	Aantal kinderen	Leeftijd focuskind(eren)	Jaren gescheiden
Respondent 1	Vrouw	Gescheiden + nieuwe partner (speelt geen	4	7 en 5 jaar	2 jaar

		rol in de opvoeding)			
Respondent 2	Vrouw	Gescheiden en alleenstaande moeder	3	9 jaar	3 jaar
Respondent 3	Vrouw	Gescheiden + nieuwe partner (wonen niet samen)	1	7 jaar	2 jaar
Respondent 4	Man	Gescheiden (Moeder niet meer in beeld)	3	10 jaar	5 jaar
Respondent 5	Man	Gescheiden en alleenstaande vader	2	10 jaar	2.5 jaar
Respondent 6	Vrouw	Gescheiden en opnieuw getrouwd	3	12 jaar	10 jaar

Procedure

De onderzoeksgroep kent vijf studenten die allemaal een aantal interviews hebben afgenomen. Het totaal van interviews zijn voor collectief gebruik zodat elke student een antwoord op diens onderzoek kan krijgen. Het interview was voor iedere respondent hetzelfde en had betrekking op de eigen ervaring van sociale steun bij de opvoeding.

Voor het werven van de respondenten is eerst beknopte informatie per mail of Whatsapp gegeven over het thema van het interview. De respondenten die mee wilden doen hebben een informatiebrief ontvangen via de mail en een toestemmingsformulier ondertekend. Hierin is het doel en de procedure uitgelegd. Het is van belang dat de respondent weet wat er gebeurt met de

informatie die hij/zij geeft. De manier waarop de interviews zijn afgenomen en de vertrouwelijkheid zijn hierbij het belangrijkste. Hierbij geldt de duur van het interview, de plek waar het interview werd afgenomen en de rechten van de respondent, hij/zij zal te allen tijde anoniem blijven en kan op elk moment besluiten niet meer mee te willen doen of delen van het interview niet te willen behandelen. De interviews zijn opgenomen als audiofragment zodat deze getranscribeerd kunnen worden. Dit is van belang voor het coderen van de informatie zodat de resultaten geïnterpreteerd kunnen worden. De transcripten zijn opgeslagen volgens de richtlijnen van de Faculteit GMW.

Instrument

Binnen deze studie is gebruik gemaakt van semi-gestructureerde interviews. Omdat de ervaring van de respondent centraal staat is er ruimte genomen om van de leidraad af te kunnen wijken als dat nodig was. De interviewleidraad was met alle studenten van de onderzoeksgroep en de begeleider opgesteld. Om de inhoud van de interviews bruikbaar te houden voor alle studenten van de onderzoeksgroep is er door iedereen met dezelfde leidraad gewerkt. Dit leidraad bevat vijf onderdelen waarbij elk onderdeel zo was ingericht dat de student de vrijheid had om dieper of minder diep op een onderwerp in te gaan. Ten eerste is aan de respondent gevraagd of het duidelijk is waar hij/zij aan mee werkt. Daarna is een geïnformeerde toestemming getekend en de opname voor het interview gestart.

Het eerste deel van het interview bestaat uit het in kaart brengen van de persoonlijke situatie van de respondent. Daarna is er ingegaan op het netwerk waaraan de respondent tips of advies vraagt als het gaat om opvoeding. Te beginnen met vragen over de partner van de respondent waarna vragen over de familie (ouders en broers en zussen) en vrienden worden gesteld. Als laatste is doorgevraagd op formele instanties die als steun ervaren kunnen worden.

Het derde onderdeel van het onderzoek is de situatie van de respondent als alleenstaande ouder. Dit onderdeel is overgeslagen als de ouders nog bij elkaar zijn. Er is stilgestaan bij het wegvallen van de partner en sociale steun en hoe dat is ervaren. Daarbij is ook bevraagd hoe hiermee om is gegaan en wat de alternatieve bronnen van sociale steun zijn. Vervolgens is er een onderdeel dat vragen bevat over de ervaringen van de eigen kindertijd. Als laatste onderdeel is de rol van sociale media als bron van steun bevraagd. Deze interviewleidraad is terug te vinden in bijlage 1.

Analyseplan

Voor deze studie is er gebruik gemaakt van een kwalitatieve inhoudsanalyse. Deze analyse van de transcripten zal in eerste instantie op een deductieve manier gebeuren. De inhoud van de interviews is gecodeerd met behulp van het programma Atlas.ti. Aan de hand van een vooraf opgestelde codeboom zullen de transcripten gecodeerd worden. Daarnaast is er ook op een inductieve manier gecodeerd door open te kijken naar de inhoud. Hiermee wordt bedoeld dat de onderzoeker zonder voorkennis probeerde te kijken naar wat er opvalt in de transcripten. Deze twee manieren van coderen zijn tegelijk gebeurd. Naast de bestaande codeboom kunnen dus ook nieuwe codes worden toegevoegd als dat nodig is (Azungah, 2018).

De interviews worden volgens de Constant Comparative Method (CCM) geanalyseerd. Deze methode houdt in dat binnen en tussen interviews constant vergelijking plaatsvindt (Boeije, 2002). De inhoud van de transcripten staan centraal; wat is er benoemd, hoe vaak en door wie van de respondenten is het genoemd. Dit is gefragmenteerd tot code en daarna is gekeken naar de overeenkomst tussen de codes uit de al eerder opgemaakte codeboom. Bij een nieuwe code werd gekeken naar andere transcripten of het daar ook voor komt. Consistentie van codes in verschillende transcripten is belangrijk omdat er uiteindelijk gewerkt moet worden naar een antwoord op de onderzoeksvraag.

Resultaten

In deze studie wordt gekeken naar de behoefte aan opvoedingssteun bij alleenstaande ouders door scheiding en waar ze die steun van krijgen. De informatie uit de geanalyseerde interviews zal hier in de resultatensectie worden weergegeven. Door de literatuur, de geanalyseerde interviews en de onderzoeksvraag goed te bestuderen en te vergelijken, komen een aantal thema's aan bod: 1) de scheiding als gebeurtenis, 2) praktische gevolgen en praktische steun, 3) emotionele gevolgen en emotionele steun en 4) de bronnen die steun geven.

De scheiding als gebeurtenis

Bijna alle respondenten geven negatieve emoties aan de periode rondom de scheiding. Respondenten zeggen dat het heftig is geweest of dat het een vervelende periode was. De redenen hiervoor zijn wisselend; de een zag het niet aankomen en de ander merkte alleen nog maar strijd dus wilde het eindigen.

“Het was wel een rotperiode. Maar het was inderdaad in die periode was zoveel stress dat ik ook echt, ik was wel degene die zei van we moeten nu gewoon stoppen dan.” - Respondent 2

Daarbij werd ook meermaals aangegeven dat de scheiding werd ondersteund door een extern iemand. Dit was voor financiële redenen maar ook om op een liefdevolle manier een pad los van elkaar te vinden.

Bijna elke respondent geeft aan dat het zoeken is naar een alternatieve manier van omgaan met elkaar en de kinderen.

“Ik kon het met mijn hoofd niet bedenken hoe ik het allemaal moest hebben want in een keer staat je hele leven op de kop.” - Respondent 6

Dit wordt beschreven door voorbeelden te geven van emotionele- en praktische problemen en veranderingen. In alle interviews wordt een duidelijk onderscheid gemaakt tussen deze twee

vormen. Respondent 6 zegt bijvoorbeeld dat ze een jaar thuis zat omdat ze zo van slag was. Respondent 4 zegt dat er alleen voor staan betekent dat je gewoon alles moet regelen want niemand anders gaat het doen. Het praktische probleem dat voor respondenten 2 en 3 het grootst was, was dat er eerst nog samen in een huis gewoond werd terwijl ze al uit elkaar waren. Dit gaf een onrustige situatie en het merendeel van de respondenten is blij dat ze inmiddels daarover heen zijn.

De emotionele problemen bestonden vooral uit het verwerken van de scheiding voor de meeste respondenten. *“Ik kan je niet een moment aanwijzen waarop het beter was ofzo maar dat gaat allemaal geleidelijk.” - Respondent 5*

Wat wel overeenkomstig is tussen de respondenten is dat ze de scheiding niet in hun eentje hebben verwerkt. Ze hebben allemaal wel hulp gehad van een extern iemand.

“Ik heb me er wel op betrappt dat in die moeilijke tijd ik mij meer aan hen vastklampte, weet je wel. Ik was wel op zoek naar houvast.” - Respondent 5

“Voornamelijk toen de scheiding was, heeft mijn moeder bijvoorbeeld heel veel voor ons gedaan en mijn vader ook.” - Respondent 6

Praktische gevolgen en praktische steun

De scheiding geeft complicaties binnen de opvoeding en het huishouden. Het systeem wat er voorheen was, met beide ouders, is veranderd. Door veel van de respondenten wordt benoemd dat opvoeden nog veel met de ex-partner wordt uitgevoerd. Er zijn, volgens de meeste respondenten, praktische zaken die samen geregeld moeten worden als je kinderen hebt.

“Het kind heeft een vader en moeder, die allebei in goede gezondheid verkeren. Dus zij moeten in eerste instantie die opvoeding voor elkaar zien te krijgen.” (Respondent 5)

Co-ouderschap komt bij vijf van de zes respondenten voor. De verdeling van de tijd dat de kinderen er zijn, is per gezin erg verschillend. Respondent 3 geeft aan 50% van de tijd haar kind te zien. Respondent 4 heeft de kinderen permanent want de andere ouder is buiten beeld. De andere respondenten schipperen tussen 30% tot 70% van de tijd de kinderen zien. Verder merken de meeste respondenten wel een verschil in omgang met de kinderen voor en na de scheiding. Na de scheiding is er bij de meesten meer rust gekomen waardoor ze zichzelf een leukere ouder vinden.

“Toen ik nog met hem samen was, had ik dat idee dat ik hem ook een beetje moest pleasen en de kinderen helemaal. En dus daar heb ik nu veel meer rust.” - Respondent 1

Daarbij komt dat praktische zaken van het huishouden voor de meeste respondenten een factor was waar ze een nieuwe draai in moesten vinden. De was doen, koken, kinderen naar bed brengen en opruimen moet ze nu alleen doen. Respondent 1 vindt dit wel lastig terwijl respondent 2 zegt dat het fijn is om alles te kunnen regelen als de kinderen bij de vader zijn. *“Als je ze fulltime zou hebben, dan had je ook fulltime puin. En nu is het een keer ruimen en dan heb je weer een huis voor jezelf.” - Respondent 2*

Een ander aspect is de verdeling van opvoedtaken. Meerdere respondenten geven aan veel samen te bespreken als het gaat om grotere beslissingen. Financiële zaken, school, sporten, etc. zijn dingen die de meeste respondenten nog met de ex-partner regelen. Voor sommigen is dit best zoeken geweest. Respondent 6 geeft aan de opvoeding anders aan te pakken dan haar ex-partner en dat die frictie lastig is geweest. Respondent 3 geeft aan een keer het haar van haar kind in een bijzonder kapsel te hebben geknipt. Dat had ze niet aangegeven en daar schrok haar ex-partner erg van. *“Dus ja, we maken allebei wel eens een foutje, tussen aanhalingstekens.*

Moet je elkaar dan overal bij betrekken? Ja, kan, maar meestal komt het wel goed.” -

Respondent 3

Echter zitten de meeste respondenten wel op een lijn met de ex-partner als het gaat om opvoedtaken. *“Ja, we hebben natuurlijk ook wel een periode gehad waarin we dingen echt heel veel samen hebben gedaan, dus we zaten dat best wel op een lijn.” - Respondent 1*

Alle respondenten hebben het over verschillende vormen van hulp. Er is een onderscheid gemaakt tussen praktische steun en emotionele steun. Zoals eerder al is genoemd is een scheiding, en het alleenstaand ouderschap, iets waar ouders hulp bij kunnen gebruiken. De meest voor komende hulp is bijspringen door de familie. Bijvoorbeeld omdat ouders moeten werken en de kinderen oppas nodig hebben. *“Mijn ouders passen elke maandag op en ze zijn ook expres in R gaan wonen, zodat ze een beetje in de buurt waren en heel toegankelijk zijn, ook voor de kinderen.” - Respondent 2*

Respondent 5 geeft aan dat vroeger de grootouders de kinderen uit school haalden en ‘s avonds wel eens een oppas te hebben zodat hij de deur uit kon. Ook hebben de meeste respondenten anderen wel eens om tips gevraagd. Deze zijn voornamelijk gericht op praktische problemen en oplossingen. *“En heeft die van jou deze week ook alleen maar yoghurt en witte broodjes gegeten? Ja oké, en wat hebben ze vorige week gegeten? Alleen maar groenten? oke, top. Nou, dat komt wel goed.” - Respondent 3*

Emotionele gevolgen en emotionele steun

Emotionele steun bestaat uit twee onderdelen. Als eerste is er de hulp rondom de scheiding. Alle respondenten geven aan dat een scheiding niet niks is. Naast de praktische zaken, zijn er ook emoties die naar boven komen. En waar de meeste praktische dingen met de ex-partner geregeld worden, moeten emoties los van de ex-partner verwerkt worden. Respondent 6 geeft aan dat het

als een klap kwam waar veel verdriet bij kwam kijken. Respondent 5 heeft aangegeven het een moeilijke tijd te vinden waarbij hij zich meer aan zijn kinderen vastklampte. Respondent 4 heeft zich in de situatie berust: *“Samen sta je sterk en dingen samen doen is beter. Dus ik moet er dan maar mee dealen zoals het is.”*

Verder geven bijna alle respondenten aan dat de scheiding een tijdje geleden is en dat het went. De eerste periode is het zwaarst en het is ook niet duidelijk hoelang het duurt voordat je er weer bovenop bent. Respondent 5 zegt daarover: *“Dus er is geen kennis over hoelang zo iets duurt. Het is niet van 6 weken in het gips met een gebroken arm ofzo. Je weet niet tot hoelang je in mineur bent en wanneer het wel weer gaat.”*

Als tweede onderdeel is er de hulp bij het opvoeden. Als die eerste en zwaarste periode voorbij is, kan er nog wel een behoefte zijn aan steun. Omdat er alleen voor staan als ouder ook als heftig wordt ervaren. Er is dus een verschil in hulp bij het verwerken van de scheiding en hulp die nodig is als alleenstaande ouder. Sommige respondenten hebben een nieuwe partner gevonden en anderen geven aan wel eens iemand te missen. Een reden hiervoor is de combinatie tussen de praktische taken en het opvoeden die emoties teweegbrengen. Respondent 1 zegt daarover: *“Dat ik me best wel snel ook wel overvraagd voel gebeurt vaak. Of dat ik in ieder geval dat voel op dagen dat ik de kinderen heb.”* Respondent 2 gaf aan: *“Het is harder werken in je eentje op de dagen dat ze er zijn. En dan af en toe mis ik wel iemand.”* Deze gevoelens zijn meermaals benoemd al hebben niet alle respondenten deze behoefte even sterk. *“Nee, ik vind opvoeden niet te zwaar, ik vind het super leuk. Het maakt me... Kennelijk ben ik ook een echte vader ofzo. Want ik word er super blij van.” - Respondent 5*

4 van de 6 respondenten hebben aangegeven dat het alleenstaand ouderschap niet meer een probleem is in hun leven. Twee respondenten geven aan het alleenstaand opvoeden zwaar te

vinden, deze respondenten hebben beiden een nieuwe partner. De steun die gewenst is bij het alleenstaand ouderschap is volgens respondent 1: *“De behoefte om even tegen iemand mijn dag te vertellen of de dingen die ik heb meegemaakt, even te delen en dat mis ik wel.”*

Alle respondenten hebben steun nodig en krijgen steun waar dat nodig is. Per respondent verschilt het waar ze die steun vandaan halen. Hieronder zullen de bronnen van steun worden behandeld.

Bronnen die steun geven

Ex-partner

Zoals eerder al aangegeven worden de praktische zaken van ouderschap nog veelal gedaan met de ex-partner. vijf van de zes respondenten hebben co-ouderschap met de andere ouder waardoor ze ook nog veel met elkaar moeten communiceren. *“We zijn het wel eens over de stijl van opvoeden, dus wij hebben gekozen voor coöperatief ouderschap. Wat betekent dat je je kind heel actief betreft in wat er gebeurt en dat je, ja, leeftijd gepaste beslissingen aan het kind voorlegt. Dus dat is, denk ik ook fijn dat het wel werkt in onze co-ouderschap.” - Respondent 3*

“Ja. H is wel de eerste, ja. Ook uit respect voor dat hij de andere ouder is. En, Ik vind gewoon wij moeten, en we zijn het heus niet altijd eens, maar in principe moeten wij team zijn, zeg maar wat opvoeding betreft.” - Respondent 2

Verder geven 2 respondenten aan nog bevriend te zijn met hun ex-partner. Respondent 2 zegt hierover: *“Kijk H heb ik in die zin goed behouden als vriend, doordat we gewoon dan gisteravond een half uur bellen weet je dus dat zit goed.”* Respondent 5 woont in hetzelfde pand als zijn ex-partner, maar op verschillende verdiepingen, dus de kinderen hebben eigenlijk een

groter huis gekregen. Dit betekent niet dat de opvoeding ook evenredig verdeeld is. Voor de meeste respondenten is het gevoelsmatig zo dat zij meer doen dan de ex-partner. Veel respondenten geven aan de andere ouder toch wel instructies te moeten geven. Respondent 2 geeft een bijvoorbeeld: *“Hè, dus ik weet, je werk veel, je hebt leuke date en daar ben je druk mee, maar het is echt belangrijk dat je er nu gewoon bent! En dat is wel tof aan H. Dan zegt ie, “ik ga even een paar dagen met [het kind] naar Parijs.”* Ondanks dat zij haar ex-partner moet instrueren vindt zij het wel steunend dat hij het dan goed oppakt.

Niet alle respondenten vinden het makkelijk om met hun ex-partner om te gaan. Respondent 3 zou willen dat zij en haar ex-partner net zo goed kunnen communiceren als zij en haar nieuwe partner. Daarbij heeft respondent 4 nauwelijks contact met zijn ex-partner. Hij ziet haar niet geschikt om een deel van de opvoeding te doen. *“Het probleem met H is die chaos, dat is dus veel chaos in haar leven. Er is heel veel chaos om haar heen. En geen structuur. Ik neem haar dat niet echt kwalijk, maar het is wel een ding.”* - Respondent 4

(Schoon)Ouders

Voor 4 van de 6 respondenten zijn de ouders een grote, dan wel de grootste bron van steun. De meeste voorbeelden die de respondenten gaven zijn onderdeel van de praktische steun. Oppassen en uit school halen wordt het meest gedaan door opa's en oma's. *“En daarnaast het vangnet is zoveel groter omdat... nou mijn ouders spelen ook een rol mee die hebben dan elke keer die splitsing tussen zijn we opa en oma of zijn we de oppas?”* - Respondent 2

De meeste (schoon)ouders vervullen een functie binnen het systeem. Daarnaast geven bijna alle respondenten aan dat de opa en oma belangrijk zijn voor hun kinderen als het gaat om de emotionele band. *“Zijn ouders zijn gescheiden toen hij 4 was en zijn moeder, die is twee*

handen op één buik met N, dat is oma Netti. Dat is echt, die zijn echt heerlijk samen.” -

Respondent 3

Naast de praktische steun kunnen ouders ook emotionele steun bieden, al geldt dat niet voor elke respondent die aan heeft gegeven dat ouders een bron van steun zijn. Emotionele steun wordt op meer verschillende plekken gezocht. Voor respondent 6 is de familie een grote bron van steun, vooral haar moeder. *“Sowieso hebben mijn ouders een hele grote rol in de opvoeding gehad van onze kinderen. (...) Ook gewoon nou als ik vragen had, dan gingen ze me ook altijd helpen. Of gewoon eens huilen, dat ik dacht van nou, Ik weet het gewoon even niet. En dat mijn moeder zei ‘Ik weet het ook even niet. Maar goed, zullen we dan ...’, dus dat ze me weer een oplossing gaf.”*

- Respondent 6

Maar ook respondent 1 geeft aan dat haar moeder een grote bron van steun is. *“En toen heb ik mijn moeder gebeld van ‘mam dit gaat helemaal niet.’ Goed nou, toen stond ze binnen een uur op de stoep. Ze zei ‘ik kom logeren!’” - Respondent 1*

Deze momenten zijn vergelijkbaar in intensiteit omdat de respondenten beiden aangeven dat ze ‘het even niet meer weten’. Daarin hebben ouders dus een stabiliserende factor gespeeld.

5 van de 6 respondenten geven aan dat de opvoeding van hun eigen ouders reflecteert in de manier waarop zij nu opvoeden. Hun eigen jeugd en hun eigen ouders wordt indirect dus als bron van hulp gezien. Er worden dingen geïmiteerd en afgekeken in de manier van opvoeden. Daarbij zijn er ook aspecten van hun eigen opvoeding die ze zelf juist niet willen doen met hun kinderen.

“Ja, dat zijn dingen waarvan je denkt: dat ga ik nooit doen. Nee en nog geen paar jaar later hoor je jezelf iets roepen dat je denkt, my god, zei ik dat, hè? Ja ja nee absoluut. Daar is geen ontkomen aan.” - Respondent 2

“Ik denk dat mijn eigen opvoeding groot en deels wel ja, een voorbeeld is. (...) Eigenlijk is dat ook een grote tip he, zonder dat m'n moeder het weet.” - Respondent 5

Broers en/of zussen

Alle respondenten hebben broers of zussen, de helft van hen geeft aan hen te zien als bron van steun. Voor respondent 4 geldt eigenlijk dat zijn neef wordt gezien als broer omdat zij in hun jeugd samen zijn opgegroeid.

Respondent 6 geeft aan heel veel aan haar zus te hebben gehad. Deze hulp gaat voornamelijk over opvoedkundige zaken maar de band met de broers/zussen is wel zo sterk dat de 2 respondenten het ervaren als emotionele steun. Iemand waar je altijd naartoe kan als het nodig is. *“Hoe het met de kinderen gaat, hoe ze zich voelen, waar we tegenaan lopen. Van de week zat ik bij mijn zusje op de koffie en dan vertelde ze over een van de kinderen hoe het bij haar thuis of op school gaat.” - Respondent 6*

“Als ik dan behoefte heb aan luisterend oor, dan bel ik m'n neef. Het is meer, S is meer een beetje broer voor mij?” - Respondent 4

Er lijkt een onderscheid te worden gemaakt in de leeftijd van de broers/zussen. Als de leeftijd dicht bij de leeftijd van de eigen respondent ligt, wordt er sneller opvoedkundige hulp gevraagd. Respondent 1 heeft 8 broers en zussen maar er zijn 2 daarvan waar ze dingen mee bespreekt: *“Maar het opvoeden, dingen waar ik tegenaan loop, dat doe ik dan bijvoorbeeld wel*

met mijn zussen.” Toch geven de respondenten het meeste aan met vrienden te bespreken. En als ze hulp nodig hebben, komen ouders sneller in beeld dan de broers/zussen.

Vrienden

4 van de 6 respondenten hechten veel waarde aan hun vrienden maar daarbij moet gezegd worden dat de vrienden met kinderen als een bron van steun worden gezien. Dit komt veelal door de leeftijd van die kinderen en de leeftijd van de vrienden die overeenkomstig zijn met de eigen situatie van de respondent.

“Mijn vriend, die heeft eigenlijk beetje zelfde soort problemen, naja nu niet meer. En die is heel analytisch, dus die kent mij goed en die kan ook goed de vinger op de zere plek leggen. Als ik ergens mee zit. Ja, hij kent mijn kinderen natuurlijk. Dus ja, hij kent mijn situatie en dat is wel goed.” - Respondent 4

“Of mijn twee mede moedervriendinnen, die kinderen hebben van dezelfde leeftijd. Dus ik heb heel veel vrienden, maar niet heel veel vrienden met kinderen.” - Respondent 3

Vrienden vervullen meerdere functies voor de respondenten. Vrienden die zelf kinderen hebben kunnen gevraagd worden voor opvoedkundig advies maar ze kunnen ook gevraagd worden om te helpen bij lastige situaties. Verder zijn vrienden, los van ouderschap, een bron van emotionele steun. De meeste respondenten geven aan hier de meeste emoties te kunnen delen en daar veel uit te halen. Vrienden zijn er voor ze om ook even geen ouder te zijn. *“Niet iedereen wilt alles met vrienden bespreken want: Ja of als je ze dan ziet dan gaat het meer over: Hoe gaat het met jou in plaats van hoe gaat het met je kinderen ofzo.” - Respondent 1*

Andere bronnen van steun

Andere, minder vaak genoemde bronnen waaruit de respondenten steun krijgen, worden hieronder besproken. Om te beginnen bij de respondenten zelf. Als reden wordt hier gegeven dat ze nou eenmaal alles alleen moeten doen maar ook omdat er vertrouwen in henzelf is en het opvoeden wel goedkomt. *“Uiteindelijk doe je toch waarvan jij denkt dat het beste is voor je kind”* zegt respondent 2.

“Ik ben wel heel erg actief. Actief om mijn kind op het juiste spoor te krijgen. (...) Er moet wat gebeuren. Ook voor mezelf, want ik sta er alleen voor en heb wel een kind die... Ja, dat is moeilijk.” - Respondent 4

Wat hierbij in lijn ligt is de dat een aantal respondenten aangeven dat de kinderen zelf een bron van steun zijn. Dit komt doordat de kinderen het ouderschap makkelijker maken volgens hen. Daarbij speelt de leeftijd van de kinderen ook mee aangezien oudere kinderen minder begeleiding en opvoeding nodig hebben.

“Mijn kinderen werken mee. Dat zei ik al over A, die is op school gefocust. Ik heb niet heel erg omkijken naar haar. Ik heb haar aan ‘het elastiek’ en ze bepaalt zelf wel een beetje hoe ver ze kan gaan en wat ze nodig heeft.” - Respondent 4

“Volgens mij kan ik zo relaxed zijn omdat er weinig aan de hand is met ze.” - Respondent 5

Een andere bron voor sommige respondenten is de nieuwe partner. Niet alle respondenten hebben een nieuwe partner. Voor de respondenten die dat wel hebben is het een grote bron van steun, vooral bij het opvoeden maar ook andere emotionele behoeften. De respondenten die geen nieuwe partner hebben, hebben soms wel behoefte aan iemand die die positie invult.

Voorbeelden van de respondenten met een nieuwe partner zijn:

“Maar als ik opvoedadvies nodig heb dan zal ik dus eerder mijn nieuwe vriend vragen” -

Respondent 3

“Nou ja, dan ben ik wat onzeker en dan krijg ik wel de steun vanuit mijn partner, zegt van, 'hé laat het'. En dan vind ik dat ook wel fijn” - Respondent 6

Een laatste bron van steun zijn professionals uit een formele instelling. Hierover zijn een aantal respondenten erg positief. Echter zijn er ook een aantal respondenten, moeders vooral, die zich niet te veel aan willen trekken van die adviezen. *“Ja die professionals en die instituten, ik word er niet heel gelukkig van. Komt ook omdat ik wat alternatiever was in de opvoeding.” –*

Respondent 2

De twee respondenten die alleenstaande vader zijn, zijn wel positief over professionele hulp en instituten. *“Een keer de twee maanden heb ik een meeting met de orthopedagogen van school en met de juf van haar klas en met Accare. Dan zitten we in een computer meeting. En dan praten zij en luister ik gewoon mee. Dan praten zij over de voortgang van haar, dus dat gaat wel goed” – Respondent 4.*

“Zoals je aangaf die tips ergens vandaan halen, dan ga ik wel bij de school langs omdat daar docenten zijn met de nodige kennis en ervaring dus daar zou ik absoluut mijn oor ter luistere leggen ja.” – Respondent 5

Conclusie

In deze studie is gekeken naar de behoefte aan steun bij alleenstaande ouders en waar ze deze steun vandaan halen. De daarbij horende onderzoeksvraag is: *In hoeverre hebben alleenstaande ouders door scheiding behoefte aan steun met betrekking tot de opvoeding en waar vinden ze deze steun?* Om antwoord op deze onderzoeksvraag te krijgen zijn interviews afgenomen en

geanalyseerd door middel van een kwalitatieve inhoudsanalyse. Daarbij is de Constant Comparative Method (CCM) gebruikt voor het coderen van zes interviews die relevant waren voor deze studie.

Ouders die alleenstaand zijn door scheiding hebben niet alleen opvoedingssteun nodig maar ook andere vormen van steun. Ze geven allemaal aan dat de steun tijdens of net na de scheiding anders is dan de steun die nodig is een tijd na de scheiding. De steun tijdens de scheiding wordt voornamelijk door familie en vrienden opgevangen. Daarbij zijn er ook professionals die het scheidingsproces kunnen begeleiden of vergemakkelijken.

De fase na de scheiding is meer gericht op het alleenstaand ouderschap. Hierbij wordt door alle respondenten impliciet een onderscheid gemaakt tussen praktische steun en emotionele steun. De praktische steun wordt ingevuld door familie en niet door andere bronnen van steun. Voornamelijk ouders maar af en toe ook schoonouders of broers/zussen geven de meeste steun aan de respondenten. Taken die het meest zijn overgenomen door ouders zijn oppassen en het naar school brengen of ophalen. Andere vormen van hulp zijn taken in het huishouden overnemen. Deze praktische steun helpt de respondenten in de taken van het alleenstaand ouderschap omdat alleen alle ballen in de lucht houden vaak te veel is.

Daarnaast is er emotionele steun. Veelal is de behoefte aan deze vorm van steun een gevolg van de scheiding. De partner is er niet meer om deze taak te vervullen waardoor er behoefte is aan iemand die dat weer opvult. Daarin spelen ouders en andere familieleden wederom een rol, maar vrienden zijn hier ook erg belangrijk. Emotionele steun is vooral het kunnen luisteren of praten over lastige emoties of situaties. Deze kunnen ontstaan door het ouderschap maar ook andere zaken worden veel met vrienden besproken. Vrienden geven de alleenstaande ouders een moment om even uit de ouderrol te stappen. Dit geeft ouders ook de

mogelijkheid om erna weer responsief te kunnen zijn naar hun kinderen. Echter kunnen niet alle behoeften worden vervuld door familie en vrienden. Sommige respondenten hebben behoefte aan een nieuwe partner en anderen hebben inmiddels al een nieuwe partner gevonden.

Wat ook onder emotionele steun valt is de mogelijkheid tot hulp bij lastige opvoedkwesties. Als er zich problemen met de kinderen of de opvoeding voordoen, is de ex-partner de grootste bron van steun. Er kan van hen dus niet meer steun verwacht worden op alle gebieden maar wat betreft de opvoeding kan dit nog wel.

Daarnaast zijn er nog meer bronnen waar de respondenten zich gesteund door kunnen voelen. Dit vinden ze bij zichzelf, de kinderen, professionals of, zoals hierboven al is genoemd, de nieuwe partner. Hierbij is het meest opvallend dat de informatie en hulp vanuit professionals door vaders wordt ervaren als helpend en gewenst terwijl de moeders allemaal er niet zoveel aan hebben.

Er is geen eenduidig antwoord op de onderzoeksvraag te formuleren. Ouders of vrienden zijn verreweg de grootste bron van zowel praktische- als emotionele steun. Daarnaast zoeken sommige respondenten hulp bij andere groepen. De respondenten ervaren daarbij allemaal een gevoel van gesteund te zijn maar soms ook een behoefte te hebben die niet bevredigd kan worden en dit blijft naast elkaar bestaan. Ook al is er op sommige vlakken nog behoefte aan steun, ze hebben allemaal op hun eigen wijze een manier gevonden om als alleenstaande ouders hun kinderen op te voeden. En ook al worden ze alleenstaande ouders genoemd, ze doen het niet alleen want vanuit veel hoeken wordt hulp aangeboden.

Discussie

De resultaten van deze studie worden in de discussie met de literatuur vergeleken. Er zullen aanbevelingen worden gedaan voor een vervolgonderzoek en de sterke en zwakke punten van dit onderzoek zullen worden benoemd.

Het proces van de respondenten omtrent de scheiding komt overeen met het Stress Process Model van Pearlin (1989). Hierin wordt de scheiding gezien als de primaire bron van stress, de gevolgen ervan, de secundaire stressoren en de sociale context wordt geschetst als een externe mediator die dit proces kan beïnvloeden. Voor de respondenten is de secundaire stressor het alleenstaand ouderschap wat een lastige situatie is en waar ze wel hulp bij nodig hebben. Kijkend naar de interviews lijken de externe mediators allesbepalende factoren die het leven van de respondenten makkelijker maken. Elke respondent geeft aan hulp nodig te hebben van externe partijen om hun taak als ouder te kunnen vervullen.

Verder is uit de literatuur gebleken dat, voordat de scheiding plaatsvond, de partner de grootste bron van steun was en daarom veel behoeften bevredigde (Suzuki, 2010). In de literatuur werd ervan uitgegaan dat een scheiding ervoor zorgt dat de ex-partner compleet wegvalt. Echter, de meeste respondenten hebben co-ouderschap met hun ex-partner waardoor niet alle opvoedtaken bij één ouder liggen. Door het co-ouderschap is de mate van stress niet zo hoog als de literatuur laat zien, maar zijn er een aantal behoeften die niet meer door de partner bevredigd kunnen worden. Uit dit onderzoek blijkt dat ouders zich aanpassen aan de situatie en steun vanuit andere bronnen krijgen waardoor ze als ouders nog wel kunnen functioneren.

Door het analyseren van de interviews is duidelijk geworden dat ouders een manier vinden om het alleenstaand ouderschap aan te kunnen. Overeenkomstig tussen de respondenten is dat de scheiding een geruime tijd geleden was. Daarom is de primaire stressor zoals in Pearlin (1989) is beschreven niet meer van toepassing. Het zou voor een vervolgonderzoek interessant

zijn om te kijken naar ouders die het proces van scheiden nog aan het verwerken zijn. De combinatie van die gebeurtenis en opvoeden is volgens Shepherd et al. (2020) een lastige situatie en in dit onderzoek is dat niet aan de orde gekomen. Verder is ook door alle respondenten genoemd dat de kinderen wat ouder zijn dus het opvoeden nu veel minder heftig is dan vroeger. Kinderen kunnen alleen thuis zijn, naar en van school gaan en hebben minder duidelijke regels nodig omdat ze inmiddels wel weten wat wel en niet mag. Daarom zou een vervolgonderzoek voor alleenstaande ouders met jongere kinderen interessant zijn.

Als we kijken naar dit onderzoek zijn er een aantal punten die beter hadden gekund. Allereerst is de steekproef (N=6) erg klein en daarom kan er niet gegeneraliseerd worden. Dit onderzoek kan niet worden betrokken op de hele populatie. Ten tweede is er gebruik gemaakt van het eigen netwerk van de onderzoekers. Dit maakt dat de respondenten niet een juiste weerspiegeling zijn van de populatie. Ten derde zijn de interviews door verschillende onderzoekers afgenomen en dit zorgde voor verschillen qua inhoud. Zes interviews uit de dataset waren afgenomen bij gescheiden ouders en zijn allemaal gebruikt voor dit onderzoek. Door de verschillende onderzoekers waren sommige interviews inhoudelijk beter bruikbaar dan andere voor de onderzoeksvraag.

Daarentegen is er wel getracht de betrouwbaarheid te vergroten door samen een interviewleidraad op te stellen. Verder is het analyseren van de transcripties gedaan volgens de CCM (Constant Comparative Method). Dit is een onderbouwde methode waarbij er steeds als een nieuwe code wordt toegevoegd alle transcripties nog eens worden bekeken. Op deze manier is er zorgvuldig en volledig gecodeerd.

Literatuur

Amato, P. R. (2000). The Consequences of Divorce for Adults and Children. *Journal of Marriage and Family*, 62(4), 1269–1287. <https://doi.org/10.1111/j.1741-3737.2000.01269.x>

- Azungah, T. (2018). Qualitative research: deductive and inductive approaches to data analysis. *Qualitative research journal*, 18(4), 383-400.
- Belsky, J. (1984). The Determinants of Parenting: A Process Model. *Child Development*, 55(1), 83. <https://doi.org/10.2307/1129836>
- Boeije, H. (2002). A Purposeful Approach to the Constant Comparative Method in the Analysis of Qualitative Interviews. *Quality & Quantity*, 36(4), 391–409. <https://doi.org/10.1023/a:1020909529486>
- Bornstein, M. H. (2019). *Handbook of Parenting: Volume 3: Being and Becoming a Parent, Third Edition*. Routledge.
- Buehler, C., & Gerard, J. M. (2002). Marital Conflict, Ineffective Parenting, and Children's and Adolescents' Maladjustment. *Journal of Marriage and Family*, 64(1), 78–92. <https://doi.org/10.1111/j.1741-3737.2002.00078.x>
- Centraal Bureau voor de Statistiek. (n.d.-b). *Scheiden*. Centraal Bureau Voor De Statistiek. <https://www.cbs.nl/nl-nl/visualisaties/dashboard-bevolking/levensloop/scheiden#:~:text=In%202021%20scheiden%20de%20ouders,had%20een%20of%20meer%20kinderen.>
- Centraal Bureau voor de Statistiek. (2021, December 14). *Iets meer kinderen maakten scheiding mee*. Centraal Bureau Voor De Statistiek. <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2021/50/iets-meer-kinderen-maakten-scheiding-mee>
- Cobb, S. (1976). Social Support as a Moderator of Life Stress. *Psychosomatic Medicine*, 38(5), 300–314. <https://doi.org/10.1097/00006842-197609000-00003>
- Hakvoort, E. M., Bos, H. M. W., Van Balen, F., & Hermanns, J. M. A. (2012). Spillover between mothers' postdivorce relationships: The mediating role of parenting stress. *Personal Relationships*, 19(2), 247–254. <https://doi.org/10.1111/j.1475-6811.2011.01351.x>

- Hoffmann, H., Olson, R. E., Perales, F., & Baxter, J. (2021). New mothers and social support: A mixed-method study of young mothers in Australia. *Journal of Sociology*, 57(4), 950–968. <https://doi.org/10.1177/1440783320978706>
- Hong, X., & Liu, Q. (2021). Parenting stress, social support and parenting self-efficacy in Chinese families : does the number of children matter? *Early Child Development and Care*, 191(14), 2269–2280. <https://doi.org/10.1080/03004430.2019.1702036>
- Lee, H., & Chung, G. H. (2015). A Multifaceted Model of Changes and Adaptation among Korean Mothers of Children with Disabilities. *Journal of Child and Family Studies*, 24(4), 915–929. <https://doi.org/10.1007/s10826-014-9902-y>
- Özyigit, M. (2017). The Meaning of Marriage According to University Students: A Phenomenological Study. *Kuram Ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*. <https://doi.org/10.12738/estp.2017.2.0061>
- Pearlin, L. I. (1989). The Sociological Study of Stress. *Journal of Health and Social Behavior*, 30(3), 241. <https://doi.org/10.2307/2136956>
- Shepherd, D., Landon, J., Goedeke, S., & Meads, J. (2020). The Cold Shoulder or a Shoulder to Cry on? Mechanisms of Formal and Informal Social Support in the ASD Parenting Context. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 50(12), 4331–4343. <https://doi.org/10.1007/s10803-020-04487-3>
- Suzuki, S. (2010). the effects of marital support, social network support, and parenting stress on parenting: self-efficacy among mothers of young children in Japan. *Journal of Early Childhood Research*, 8(1), 40–66. <https://doi.org/10.1177/1476718x09345506>

- Yu, T., Pettit, G. S., Lansford, J. E., Dodge, K. A., & Bates, J. E. (2010). The Interactive Effects of Marital Conflict and Divorce on Parent - Adult Children's Relationships. *Journal of Marriage and Family*, 72(2), 282–292. <https://doi.org/10.1111/j.1741-3737.2010.00699.x>
- Ziemer, B. S. (2012). *Epistemological Effects of Divorce During Adolescence On Adult Conflict Behavior*[Proefschrift]. Nova Southeastern University Graduate School of Humanities and Social Sciences.
- Zimmermann, A. C., & Easterlin, R. A. (2006). Happily Ever After? Cohabitation, Marriage, Divorce, and Happiness in Germany. *Population and Development Review*, 32(3), 511–528. <https://doi.org/10.1111/j.1728-4457.2006.00135.x>

Bijlage 1. Interviewleidraad

Intro

Fijn dat u wilt meewerken aan dit interview. Ik zal eerst nog even kort uitleggen waar het om gaat, als het goed is, hebt u dit al kunnen lezen in de informatiebrief.

We doen dit onderzoek voor onze scriptie bij de opleiding Pedagogische Wetenschappen. De interviews gaan over uw eigen ervaringen bij het opvoeden – en dan vooral over welke mensen u om advies of tips vraagt. Soms geven mensen misschien ook wel advies zonder dat u daarom hebt gevraagd; advies is soms fijn om te krijgen, maar soms ook niet. De vragen in het interview gaan over al dit soort situaties.

Als u het goed vindt, maak ik een geluidsopname van het interview zodat ik het later kan uittypen.

Alle namen van personen zullen dan worden verwijderd en ook uw eigen naam wordt niet gebruikt. Vanwege de privacy worden de opnames en de uitgetypte transcripten alleen bewaard op de beveiligde omgeving van de Rijksuniversiteit Groningen.

De resultaten van dit onderzoek worden NIET gebruikt voor publicatie in de vorm van tijdschriftartikelen.

Mochten er vragen zijn die u niet wilt beantwoorden, dan slaan we die vraag over. Als u wilt stoppen met het interview, dan mag u dat op elk moment aangeven – en dan stoppen we.

Is dat duidelijk en gaat u hiermee akkoord? Zo ja, zou u dan dit formulier willen ondertekenen? (het formulier weer innemen).

Dan zet ik de opname aan en gaan we beginnen.

START INTERVIEW

Nogmaals: fijn dat u wilt meedoen met dit interview. We stippen in dit interview een aantal onderwerpen aan, ik geef u even een overzichtje daarvan: zo kunt u zelf ook zien waar we zijn en wat er nog komt.

[geef overzicht].

De eerste vragen gaan over uw huidige gezin en het gezin waarin u bent opgegroeid.

1. Persoonlijke situatie

- Hoe is uw gezin samengesteld op dit moment? (partner? aantal kinderen?) - Heeft u broers of zussen?
- Heeft uw partner broers of zussen?
- Hebben uw kinderen opa's en oma's?
- Hoe zou u in het algemeen het contact met de familie beschrijven? (bv. intensief, beetje oppervlakkig.... Maar ook: positief / negatief / tussenin...)
- Hebt u veel vrienden? (wat vindt de respondent zelf)
- Praat u met uw vrienden wel eens over privé-dingen die u moeilijk vindt?

- Als u terugkijkt naar uw eigen opvoeding en het gezinsleven vroeger, hoe zou u dat beschrijven? (*groot/klein gezin; familie dichtbij/ver weg.....*)

[maak hier wat notities van, komt namelijk terug bij vraag 4!]

2. Opvoeding: soms heb je anderen nodig

Kinderen opvoeden kan leuk zijn maar het is ook wel eens lastig en het is dus ook helemaal niet gek als je anderen om advies of steun vraagt.

- Kunt u een voorbeeld noemen van een situatie waarbij u om advies of tips hebt gevraagd?

De volgende vragen gaan over de verschillende personen uit uw omgeving die steun of advies bij de opvoeding kunnen geven. Sommige vragen zullen daarom een paar keer terugkomen.

2a: Partner

- Voor veel ouders is de partner dé eerste persoon om opvoedingszaken mee te bespreken? Geldt dat voor u ook? **Zo nee, ga door naar vraag 2b Zo ja:**
- Lopen u en uw partner in het algemeen tegen dezelfde vragen aan? Dus: een situatie waarin u beiden dacht: oei, dit is lastig? Voorbeeld?
- Zijn er situaties geweest waarin u onzeker was en uw partner helemaal niet? En andersom?

Niet alleen kun je tegen dezelfde soort vragen aanlopen – of juist heel andere – je kunt ook heel verschillend denken over hoe je ze oplost.

- Kunt u een voorbeeld noemen van een opvoedsituatie waarin u en uw partner het helemaal eens zijn (of: waren) over hoe u dat wilde aanpakken?
- Kunt u een voorbeeld noemen van een opvoedsituatie waarin u en uw partner echt andere ideeën hadden over hoe u dat wilde aanpakken?
- Voelt u zich in het algemeen gesteund door uw partner als het gaat om de opvoeding? Waar zit dat dan in?
- Hoe is de verantwoordelijkheid voor de opvoeding op dit moment verdeeld tussen u en uw partner? *(is er een 50-50 verdeling, of doet de ene partner beduidend meer dan de andere...? En is dat prima zo, of liever toch anders...?)*

2b Grootouders

We gaan nu iets dieper in op de rol van de grootouders van uw kind/kinderen.

- Vraagt u uw ouders/schoonouders wel eens naar wat zij zouden doen in een bepaalde situatie?
- Of: vraagt u wel eens of zij ook zo'n situatie hebben meegemaakt en wat zij dan deden?
- Geven de grootouders ook wel eens ongevraagd advies? Voorbeeld: hoe ging dat dan?

- Wat vindt u daarvan? (bv. *toch wel praktisch; ik ervaar het als een inbreuk in mijn privé-leven; ik vind het niet prettig maar ik zeg er niks van*)
- Doorvragen: hoe zit dat met de andere grootouders (als die er zijn)?

2c Eigen broers en zussen (en/of van de partner)

- Bespreekt u de opvoeding van uw kinderen wel eens met uw broers of zussen? **Zo nee, door naar vraag 2d Zo ja:**
- Hoe gaat zo iets? (bv: *je begint gewoon te praten over alledaagse dingen en dan kom je ook op onderwerpen over je kinderen....*)
- Hebt u wel eens meegemaakt dat een broer/zus ongevraagd adviezen gaf of zich bemoeide met de opvoeding van uw kinderen? (zo ja: waar ging dat over en wat vond u daarvan? Wat deed u?)

2d Vrienden/kennissen

- Bespreekt u de opvoeding van uw kinderen wel eens met vrienden of kennissen? **Zo nee, door naar vraag 2e Zo ja, hoe gaat zo iets?**
- Geven vrienden/kennissen ook wel eens ongevraagde adviezen? (zo ja: waar ging dat over en wat vond u daarvan? Wat deed u?)

2e Consultatiebureau, kinderopvang, school, huisarts....

Tot nu toe gingen de vragen over steun/advies van mensen in uw eigen privé-omgeving, maar je kunt als ouder natuurlijk ook bij verschillende professionals terecht. U kunt dan denken aan het consultatiebureau, de kinderopvang, de school van uw kind of de huisarts.... En er zijn meer mogelijkheden.

- Bent u wel eens voor advies/vragen in gesprek gegaan met een professional?
- Waar ging dat over (als u dat wilt vertellen)?
- Hebt u wel eens ongevraagde tips of adviezen gekregen van een professional?
- Waar ging dat over en wat vond u daarvan?

(3. Gescheiden ouders)

U hebt aangegeven dat u gescheiden bent van uw partner die moeder/vader van uw kinderen is. Dat betekent dat de persoon die voor veel mensen het eerste aanspreekpunt is bij vragen over de opvoeding, bij u waarschijnlijk niet op die manier in beeld is. Klopt dat?

- Kunt u beschrijven hoe de opvoeding verliep vóór en na de scheiding? Zijn er dingen echt veranderd? Waar zit 'm dat in voor u? - *eigen doen en laten*
- *gevoelens van competentie, onmacht, onzekerheid.....of juist veel meer rust, overzicht - taakverdeling / balans tussen partners*
- Wat doe je als je het even niet meer weet? Waar zoek je steun of advies?
- Kun je daar een voorbeeld van geven?
- Heeft u het gevoel genoeg van die steun of advies te krijgen of blijft er nog een behoefte die niet ingevuld kan worden?

4. Vroeger

We gaan even terug naar de tijd dat u zelf opgroeide als kind. Bij vraag 1 hebt u al iets verteld over de gezinssituatie van vroeger. [**pak je aantekeningen erbij**]

- Hebt u het idee dat uw ouders er in die tijd alleen voor stonden, of was er steun vanuit familie of de buurt? Misschien hebt u daar wel eens verhalen over gehoord? (voorbeeld vragen)
- *Indien geen steun vanuit familie of buurt gekregen* → weet u of uw ouders hier wel behoefte aan hadden? Zo ja, in welke situaties?
- Weet u of uw ouders die situatie lastig vonden of juist prettig?
- *Wanneer sprake is van familie/buren die zich actief bezighielden met de opvoeding:* weet u nog hoe dat voor uzelf als kind was?
- In welke mate zijn uw ouders voor u een voorbeeld, als het gaat om de opvoeding? Zijn er dingen die u hebt overgenomen? Zijn er dingen die u juist zéker anders doet? En hoe reageren uw ouders (opa/oma) daarop?

5. Sociale media

Het laatste punt van dit interview: de rol van sociale media.

- Zoekt u wel eens op internet of op sociale media naar advies of steun over opvoedingszaken? (zo ja, kunt u een voorbeeld noemen?)

- Wat ziet u als voordeel van sociale media / internet? Wat ziet u als nadeel? (*eventueel doorvragen: leidt het wel eens tot méér onzekerheid of méér vragen?*)
- Stel: in uw vriendenkring is een stel dat binnenkort voor het eerst een kind krijgt. Zij vertellen aan u: “we hebben niet echt een goede band met onze families, maar dat geeft niet want we kunnen alles wat we willen weten opzoeken op internet”. Wat zou uw reactie zijn?

Daarmee zijn we aan het eind gekomen van dit interview.

Zijn er onderwerpen die u had verwacht maar die niet aan bod zijn gekomen? Wilt u daar nog iets over zeggen?

Dan zet ik de opname uit. Heel hartelijk bedankt voor uw deelname!

Bijlage 2. Codeboom

<i>Hoofdcode</i>	<i>Sub-code</i>	<i>Sub-sub-code</i>
Individuele context	Contact met familie	
	Gezinssamenstelling	
	Leeftijd kinderen	
	Opvoedingsproblemen	
	Opvoedingsvoorbeelden	
Scheiding	Praktische gevolgen	Omgang met kinderen
		Contact met Ex-partner
		Opvoedtaken
	Emotioneel gevolgen	
		Behoeftte aan steun

Bevrediging in steunbehoefte

Opvoedingssteun

Praktische steun

Emotionele steun

Bronnen van steun

Ex- partner

Nieuwe partner

Broers & zussen

Vrienden

(Schoon)Ouders

Professionele hulp

Eigen kinderen

Steun bij jezelf vinden